

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ

Посилення глобалізаційних тенденцій у світогосподарських зв'язках, реалізація постіндустріальних стратегій розвитку, технологічні, інформаційні й екологічні виклики обумовлюють необхідність пошуку принципово нових методів й інструментарію забезпечення економічної безпеки держави, незалежності та суверенітету. До сьогодні не визначено роль держави у регулюванні проблем, які не вирішуються самостійно ринковим механізмом та потребує обґрунтування оптимальне співвідношення впливу з боку держави та ринку на протікання економічних процесів в умовах невизначеності та мінливості зовнішнього середовища. Положення Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 рр. констатують той факт, що державний сектор становить близько 37% ВВП, причому управління державним майном близько 60% суб'єктів господарювання є неефективним [1] та ставить перед державою ряд завдань щодо оновлення системи державного регулювання, зокрема, особливо значущої для національної економіки галузі електроенергетики.

Стратегічними напрямками реалізації державних проектів і регіональних цільових програм [2-4] залишаються питання розвитку взаємовідносин між державними та приватними структурами, суб'єктами господарювання, зокрема у виробництві, розподілі та постачанні електричної енергії. Важливим документом, що регулює взаємовідносини учасників електроенергетичного ринку в процесі його функціонування у найбільшій мірі, є Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» [5].

Аналіз системи зв'язків та компонентів електроенергетичного ринку потребує особливої уваги в процесі вивчення регуляторного впливу з боку держави, що обумовлено специфічними умовами функціонування ринку. Продовжується активний пошук такого формату взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку із державою, який би став оптимальним та сприяв би зростанню ефективності процесів виробництва, розподілу та постачання електричної енергії та надання супровідних послуг.

Діюча інституційна база, яка регламентує процес державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку, містить недоліки та потребує удосконалення, що обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз проблем ефективного державного регулювання економічних процесів

висвітлено в роботах таких вчених-економістів: Н. Кузьминчук [17], С. Мочерного [6], С. Степаненка [7], Г. Третяк [9], Л. Швайки [8] та ін. Вагомий внесок у дослідження особливостей державного регулювання ринку електроенергії зробили такі науковці: В. Бараннік [10], С. Єрмілов [11], М. Земляний [10], зокрема, окремі аспекти державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку розглянуті у працях: О. Коцар [12], А. Праховника [12], Б. Слупського [13] та ін.

Особливого значення в процесі дослідження теоретичних аспектів державного регулювання електроенергетичного ринку набуває уточнення теоретико-методичного інструментарію державного регулювання взаємовідносин суб'єктів ринку електричної енергії.

У науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення понять «регулювання» та «державне регулювання», зокрема, у сфері функціонування ринків електричної енергії. Автори робіт [6, 14-16] виділяють ознаки, які найбільш характеризують повноту та сутність поняття «регулювання», а саме: спрямування [14-16], планомірність [14, 6], упорядкування [14-16, 6]. Швайка Л. у роботі [8] виділяє два рівня регулювання: в масштабах державного втручання в економіку та на рівні регламентації діяльності підприємства. Деякі науковці [6] розглядають поняття «регулювання» як функцію управління, що важливо з точки зору загального впливу держави на підвищення життєвого рівня відповідно до встановлених пріоритетів та цілей розвитку суспільства.

Регулюючий вплив держави на економічну діяльність суб'єктів ринку є передумовою її впорядкування, підвищення результативності, удосконалення системи макроекономічних показників та укріплення позицій на міжнародній арені, що підвищує значущість для дослідження проблем державного регулювання економіки.

Аналіз існуючих підходів до поняття «державного регулювання» дозволяє виокремити наступні напрямки його трактування: діяльність держави щодо створення певних умов для її розвитку; розуміння державного регулювання як сукупності інструментів та заходів державного впливу на економічний розвиток; і найбільш складне визначення державного регулювання як макроекономічного процесу управлінського впливу.

Дослідження поняття регулювання, державного регулювання є теоретичним підґрунтям державного регулювання діяльності суб'єктів електроенергетичного ринку. Сучасний Оптовий ринок електричної енергії України (далі - ОРЕ) охоплює понад 300 суб'єктів господарської діяльності всіх форм власності, які отримали відповідну ліцензію Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики на певний вид діяльності та приєдналися до Договору учасників ОРЕ, який регламентує їх господарську діяльність. Всіх учасників електроенергетичного ринку України можна поділити на:

виробників, постачальників та орган, що відповідає за передачу електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами та диспетчеризацію – НЕК «Укренерго». ДП «Енергоринок» є ключовою ланкою, що відповідає за функціонування всього ОРЕ, залишаючись на перетині взаємовідносин та інтересів виробників і постачальників електроенергії.

Підсумовуючи розмаїття теоретичних підходів до понять «регулювання», «державне регулювання», зокрема, у сфері державного регулювання електроенергетичної галузі, визначення складу та структури учасників ОРЕ, автор розглядає державне регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку як вплив держави на економічну діяльність та взаємовідносини суб'єктів електроенергетичного ринку, який реалізується шляхом впровадження комплексу заходів, методів, інструментів, спрямованих на впорядкування роботи ринку електричної енергії відповідно до законодавчо встановлених норм та правил.

Методичну основу державного регулювання міжсуб'єктних відносин учасників ринку електричної енергії складають принципи та теорії економічних шкіл, зокрема, ключовими компонентами державного регулювання є: форми, методи, інструменти, функції й інститути.

Таким чином, формування теоретико-методичного інструментарію процесу державного регулювання взаємовідносин учасників ринку електричної енергії сприяє формалізації системи відносин суб'єктів ОРЕ та розширює основи науково-методичного забезпечення формування органами влади стратегій, програм розвитку електроенергетичного ринку.

Література:

1. Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 187 від 27.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187-2013-%D0%BF>. – Назва з титул. екрану.

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 21.07.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>. – Назва з титул. екрану.

3. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України № 877-V від 05.04.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/877-16>. – Назва з титул. екрану.

4. Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 243 від 01.03.2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-%D0%BF>. — Назва з титул. екрану.

5. Про засади функціонування ринку електричної енергії України: Закон України № 663-VII від

24.10.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/663-18>. – Назва з титул. екрану.

6. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 2 / [Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І.]; за ред. С. В. Мочерного. — Львів: Світ, 2006. — 568 с.

7. *Степаненко, С. В.* Передумови та необхідність державного регулювання процесів економічного розвитку України [Електронний ресурс] / С. В. Степаненко. — Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/2/05.pdf>. — Назва з титул. екрану.

8. *Швайка, Л. А.* Державне регулювання економіки [Текст]: Підручник / Швайка Л. А. — К.: Знання, 2008. — 462 с.

9. *Третяк, Г. С.* Державне регулювання економіки [Текст]: навч. посіб. / Г. С. Третяк, К. М. Бліщук; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2008. — 118 с.

10. *Бараннік, В. О.* Стратегія та практика управління паливно-енергетичним комплексом. Досвід України [Електронний ресурс] / В. О. Бараннік, М. Г. Земляний. — Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/58.htm>. — Назва з титул. екрану.

11. *Єрмолів, С. Ф.* Державна політика енергоефективності в українському та європейському контексті [Електронний ресурс] / С. Ф. Єрмолів. — Режим доступу: http://www.escoecosys.narod.ru/2011_2/art044.pdf. — Назва з титул. екрану.

12. *Праховник, А.В.* Формування інформаційного забезпечення розрахунків за електричну енергію в умовах запровадження перспективних моделей енергоринку України [Текст] / А. В. Праховник, О. В. Коцар // Енергетика та електрифікація. — 2009. — № 3. — С. 40-51.

13. *Слупський, Б.* Стан реформування електроенергетики в державах СНД після переходу на ринкові умови господарювання [Текст] / Б. Слупський // Управління сучасним містом. — 2007. — № 1-12 (25-28). — С. 89-98.

14. Словник іншомовних слів / За ред. акад. АН УРСР О. С. Мельничука. — К.: Головна редакція УРЕ, 1985. — 968 с.

15. Современный словарь иностранных слов: Ок. 20000 слов. — 3-е изд. — М.: Рус. яз., 2000. — 742 с.

16. *Ожегов, С. И.* Толковый словарь русского языка: Ок. 100000 слов, терминов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов; Под ред. проф. Л. И. Скворцова. — 26-е изд., испр. и доп. — М.: ООО «Издательство Оникс»: ООО «Издательство «Мир и Образование», 2009. — 736 с.

17. *Кузьминчук, Н. В.* Забезпечення фінансово-бюджетного регулювання розвитку регіонів: підходи, методи, напрямки реалізації: [монографія] / Н. В. Кузьминчук. — Львів: Ліга-Прес, 2012. — 624 с.